

UN EXORDIUM ASUPRA EGALITĂȚII DE GEN ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

Flavia-Domnica CRĂSTĂNUȘ (TRIF),

Doctorand,

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu,

Facultatea de Litere și Arte

e-mail:

flavia.crastanus@ulbsibiu.ro

Title: “An exordium upon gender equality in communist Romania”

Abstract: This article focuses on the concept of gender equality as it was conceptualized and applied during the communist years of Romania. The resizing of the position of women in the social plan through its apparent “emancipation” served rather the interests of the party in order to achieve some objectives of recognition and propulsion of the socialist regime. Through the imposed measures, the idea of gender equality remains in the social consciousness only a myth, most women occupying a background in the patriarchal context of society. This paper maps some images of this phenomenon transposed into the literary prosaic universe signed by Adriana Bittel, prose writer of the 80s, while trying to identify the dimensions of a feminist consciousness currently crystallized in the vernacular plan.

Keywords: gender equality; communism; myth, ideology; Adriana Bittel; feminist consciousness.

Introducere

Conceptul *egalității de gen* a constituit una dintre valorile puternic aclamate în contextul vernacular al regimului comunist, acesta mizând pe emanciparea femeii astfel încât, cel puțin la nivel ideologic, diferențele dintre femei și bărbați să se anihileze într-un armonios echilibru. Cât de autentică a fost această emancipare, cum a fost promovată de discursul comunist și ce a însemnat, de fapt, în realitate acest proces, care au fost adevăratele rațiuni în implementarea unei politici de gen în România comunistă reprezintă, printre altele, câteva deziderate ale prezentei lucrări. Ne propunem

astfel să reliefaș faptul cã, în pofida unei retorici axate pe valorificarea potențialului feminin, ideea egalității de gen s-a proliferat în mare parte din intenții strategice în vederea consolidării și afirmării superiorității partidului, impregnatã în imaginarul social doar ca un mit construit pe discrepanțe majore. Un plus de originalitate îl reprezintã cartografierea unor tipare, „modele” feminine așã cum transpar din universul prozastic al autoarei optzeciste Adriana Bittel, clãdit în mare parte pe fundalul cenușiu al comunismului autohton și care, coborând în mijlocul realității (i)mediate, surprinde cu acuitate ipostaze ale feminitãții consumate în aparența egalității de gen.

Repere sociopolitice

Instaurarea regimului comunist bulverseazã pânã la abolire întreaga mișcare feministã din România care se manifesta deja încã de la începutul anilor `40 într-o oarecare simultaneitate cu cea europeanã. În aceastã perioadã, se observã o atenție sporitã acordatã scrierilor axate pe problematica feminismului, se organizeazã colocvii, întâlniri, conferințe atãt naționale, cât și internaționale, care au ca subiect „denunțarea patriarhatului, vãzut ca principalã cauzã a subordonãrii femeilor în raport cu bãrbații”¹. Totuși, dupã cum remarcã și Ramona Pãunescu, interesul celor aflați atunci la putere cu privire la aspectele feministe dezbatute în contextul socio-politic al vremii este foarte scãzut, dacã nu inexistent, singura excepție reprezentând-o aportul istoricului Gheorghe Brãtianu privind „extinderea drepturilor politice pentru femei” și mãsuri pentru protejarea maternității și a copiilor.

Agenda mișcãrii feministe din aceastã perioadã se reconfigureazã odatã cu cel de-al Doilea Rãzboi Mondial, acțiunile preponderente concentrându-se acum pe mãsuri de ajutorare a copiilor și a refugiaților, într-o maturã adaptare la realitatea dureroasã impusã de rãzboi, tradusã printr-o „eticã a grijii (*ethic of care*)”² a cãrei moralã tipic femininã se îndepãrteazã pentru un timp de obiectivul obținerii anumitor drepturi și libertãți. Ulterior rãzboiului, sub autoritate sovieticã, României i se aplicã prin venirea la putere a Partidului Comunist Român (P.C.R.) una dintre cele mai draconice politici care, prin prisma unei platforme-program vizeazã unificarea tuturor puterilor politice preexistente, precum și a întregilor organizații într-un front comun denumit Frontul Național

¹ Ramona Pãunescu. *Evoluții politice ale maternității. Perspective feministe*. (Iași: Editura Polirom, 2012), 118.

² Pãunescu, *Evoluții*, 124.

Democrat (F.N.D.). Singura țintă se dovedește instaurarea unui regim totalitar care va dizolva întreaga opoziție, printre care și formațiunile feministe antemergătoare: în acest context ia naștere unica organizație feministă a vremii, Uniunea Femeilor Democrate din România (U.F.D.R.) condusă de Ana Pauker, prezență emblematică în lupta procomunistă. Iată astfel conturat modul în care conceptul egalității de gen, odată cu venirea la putere a comunismului, începe să se dilueze în dezechilibrul dintre aparență și esență, devenind, treptat, un mit pentru societatea românească.

Acest scurt exordiu evidențiază cadrul în care ideologia comunistă se instaurează și afectează politicile de gen existente în plan autohton.

Aparatul ideologic și iluzia egalității

La o primă privire, superficială să spunem, Partidul Comunist Român aduce schimbări majore cu un rol hotărâtor în procesul de emancipare al femeii tocmai prin facilitarea accesului la educație, prin integrarea ei în câmpul muncii în domenii care, până atunci, erau destinate exclusiv bărbaților, prin drepturi politice sau chiar – în primii ani ai regimului socialist – prin liberalizarea avorturilor și sprijinul instituționalizat de creștere și educare a copiilor. Însă resortul principal care stă la baza acestor înfăptuiri subscriu unui țel mult mai pragmatic: cel al industrializării masive a țării, pentru care, era nevoie de o mână de lucru considerabilă, iar femeile reprezentau o forță de muncă indispensabilă. Literatura de specialitate confirmă această emancipare forțată, neautentică a femeii care, departe de a se preocupa de nevoile reale ale femeii, se concentrează cu predilecție pe recunoașterea și certificarea regimului:

Astfel, putem afirma, cu titlul de ipoteză, că politicile de gen au avut ca principal obiectiv legitimarea regimului și nu o emancipare reală, autentică a femeii. Deși formal similare cu evoluțiile occidentale, politicile de gen ale regimului comunist valorizau egalitatea de gen în principal ca armă ideologică și economică. Politicile nu urmăreau calitatea vieții femeilor ci utilizarea lor ca mijloace de afirmare a superiorității regimului. Egalitatea era importantă nu numai ideologic, dar și pragmatic, femeile fiind utile ca forță de muncă în procesele de industrializare extensivă practicate de regimurile comuniste. (Ghebrea 2015, 29)

De aici și o situație paradoxală care ia naștere în jurul noțiunii de egalitate de gen. Aceeași autoare punctează un aspect important: prin politicile de gen promovate de partid nu se asigură o egalitate de șanse între femei și bărbați, centrate pe nevoile fiecărei categorii, ci, mai degrabă, se impune o „egalitate de tratament” concentrată pe

„oferirea de condiții similare fără a se ține cont de nevoile diferite, specifice celor două genuri”³. Mihaela Miroiu, autor remarcabil în teoria „studiilor de gen” și personalitate emblematică pentru „lupta feministă”, semnaleză în rândul femeilor din perioada comunistă „sfiala” acestora „de a admite că și ele pot fi maestre, pot să aibă discipoli. Noi suntem obișnuiți cu tradiția bărbaților maestri și discipoli”⁴, mărturisește autoarea într-un interviu acordat Laurei Grunberg. Totuși, implicarea femeii în câmpul muncii în meserii identice cu ale bărbaților, având aceleași sarcini și responsabilități – nu puține sunt imaginile promovate de regim care ilustrează femeia muncind cot la cot cu bărbatul în fabrici și în uzine – nu face decât să reliefeze și mai mult inegalitățile resimțite în plan real, întrucât, toate aceste măsuri au dus la o supraaglomerare a vieții de femeie.

S-a discutat de nenumărate ori despre „dubla zi de muncă” a femeii în perioada comunistă care, pe lângă atribuțiile de serviciu, într-un context social care tolerează patriarhatul ca dominant al vieții de familie, trebuie să se ocupe de menajul casei, de creșterea și educarea copiilor, de administrarea resurselor financiare față de care bărbatul, în majoritatea cazurilor, nu se arată interesat. Mihaela Miroiu prezintă o zi obișnuită din viața unei femei:

Portretul unei zile banale de iarnă din viața unei neveste în comunismul anilor '80 era cam acesta: trezit la ora șase dimineața, coadă la lapte, pregătit copii pentru școală, plecat la serviciu pe scara autobuzului, înghețat de frig iarna, coadă între orele 16-18, întors, hrănit familie, curățenie, încălzit paturile cu sticle cu apă caldă, culcat copii, spălat cu apă din oală, încălzită cu fierbătorul. (Miroiu 2008)

Imaginea astfel conturată ne face să chestionăm asupra duplicității discursului ideologizant și să constatăm că existau două imagini: „una a femeii promovate de Partidul Comunist Român, precum și o imagine a femeii ce se confrunta cu lipsuri, iar ziua era prea scurtă pentru multitudinea obligațiilor pe care le avea de îndeplinit”⁵

³ Georgeta Ghebrea, *Contextul de acțiune a egalității de gen înainte de 1989* în Alina Hurubean, Alina. *Statutul femeii în România comunistă. Politici publice și viață privată*. (Iași: Editura Institutul European, 2015), 31.

⁴ *Eu, Mihaela, o plajă din Antalya și ce a mai rămas dintr-un interviu ratat*. În Laura Grunberg, Laura. *BiONGrafie. AnnA – istoria trăită a unui ONG de femei* (București: Polirom, 2008), p. 201.

⁵ Radu Alexandra, *Imaginea și rolul femeii în perioada comunistă*, articol disponibil la adresa web <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/imaginea-si-rolul-femeii-in-perioada-comunista>, accesat în 9.05.2021.

În plan literar, prozatoarea Adriana Bittel surprinde foarte sugestiv acest fenomen, adesea tiparul feminin care dăinuie în universul prozastic ilustrând imaginea femeii înrobite de treburi casnice, cu „vocația sacrificiului” zilnic. (In)egalitatea de gen se remarcă în sfera vieții private, de familie, în care bărbatul ocupă funcții superioare și mai bine plătite, iar femeile, total implicate în îngrijirea acestora se suprasolicită zi de zi. O imagine a vieții de familie care exemplifică această situație întâlnim în povestirea *Întâlnire la Paris* din volumul⁶ cu același nume:

Lidia își iubea părinții, dar cum era un copil de bătrânețe, îi considera, ca și decorul, demodați. Nu se prea înțelegeau. De altfel, tatăl ei stătea puțin pe acasă: facultatea de medicină, spitalul și partidele de belotă îi umpleau toată ziua. În puținul timp petrecut în familie, Profesorul dormea, când nu picta acuarele abstracte în nuanțe de pipi sau scria comunicări în nemțește pentru congrese internaționale de urologie, la care nu era lăsat să plece. Mămoasa Tina părea fericită să-l slujească și să-l apere de orice deranj, iar pe fetiță o răsfăța cu bunătați. (...). Câștigul Profesorului i-ar fi permis un ajutor în gospodărie, o croitoreasă bună, vizite regulate la coafor, dar Tina avea vocația sacrificiului. (Bittel 2001, 96)

Sentimentul destinului neîmplinit și consumat în rutina istovitoare a vieții de familie al femeii din România comunistă transpare și din substanța epică a narațiunii *Cum încărunțește o blondă* care dă, de asemenea, titlul volumului⁷ de proze scurte. Naratiunea dezvăluie, într-un context tematic conturat de singurătate și de sentimentul ratării, imaginea femeii devotate familiei, copleșită de treburi casnice și de grija pentru copii într-un trai în care ea va fi mereu în planul secund:

La vârsta mea e prematur să-ți faci bilanțul și, chiar de-ai vrea, n-ai când: abia de-ți rămân cinci-șase ore noaptea pentru refacerea forțelor, cum se zice la armată; în rest, un vârtej, o râșniță. Ești în plină putere, ce naiba, așa-i vocația femeii, să se devoteze familiei, cele singure suferă că n-au pentru cine să se sacrifice, se simt frustrate și fac astenii de nesolicitare. (Bittel 2015, 5).

Iată astfel că noțiunea de egalitate de gen nu s-a dovedit realizabilă și operațională în perioada regimului socialist din România, așa cum constată și V. Pasti, în ciuda „îmbunătățirii clare

⁶ Adriana Bittel, *Întâlnire la Paris. Unsprezece povestiri* (București: Editura Compania, 2001).

⁷ Adriana Bittel, *Cum încărunțește o blondă* (București: Editura Humanitas, 2015).

a situației femeilor în societate față de perioada interbelică”⁸, dezechilibrul dintre categoriile de gen în care domină puterea bărbatului fiind perpetuat.

Acest dezechilibru se resimte puternic și în câmpul muncii. În plan profesional, femeile, deși considerate pe picior de egalitate cu bărbații, nu aveau foarte des acces la funcții de conducere, iar urcarea pe scara ierarhică la locul de muncă devenea anevoioasă. La fel, recompensarea salarială a muncii acestora, considerată în cele mai multe cazuri din categoria „muncii ușoare” este simțitor mai mică. Ideologia de partid atribuie sexului feminin, adesea, posturi „neproductive” – dacă se pot numi așa – spre deosebire de implicarea bărbaților în „adevărata” muncă al cărei produs finit susține procesul de industrializare masivă a țării. Întrucât factorul politic controlează în permanență orice sector profesional, accesarea pe un post respectabil, mai bine plătit se condiționează de calitatea de membru de partid și se realizează pe căile nepotismului. Adriana Bittel captează cu rafinament ipostaza femeii în acest context în narațiunea *Gârla și Iordanul* din volumul *Întâlnire la Paris*:

Deasupra sălii Dalles, între două corpuri ale Comitetului Central, fâșia de cer era adesea sumbră. Perspectiva tot mai apropiată a unui post de profesoară la țară. Cel puțin trei ani de navetă. La repartiție, intrau întâi cei de pe lista MAI, apoi cei cu <<activitate>>, piloșii, căsătoriții, epuizând puținele locuri din orașe. (Bittel 2001, 35)

Chiar dacă, odată ajunsă într-un post aparent respectabil, cu intervenții, atmosfera muncii nu este una mereu agreabilă, ci ubicuu controlată de puterea politică. Iată cum resimte personajul Adrianei Bittel din povestirea „Întâlnire la Paris”, anterior menționată, acest lucru:

Lidia nu se mai simțea bine acasă. La serviciu nici atât. Postul obținut cu pile într-un institut de cercetări o azvârlise într-o plasă de bârfe și intrigi, de vanități și prefăcătorii. Era obligată să-și petreacă opt ore pe zi printre femei la menopauză și bărbați obsedați de un câștig la Pronosport, de performanțe sexuale. Glumele lor libidinoase o descumpăneau, iar traducerea unor documentații despre abrazive o plictisea de moarte. (Bittel 2001, 101)

Acest fenomen se manifestă și în planul sistemului de învățământ. În ceea ce privește sistemul educațional, în privința

⁸ Vladimir Pasti, *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România* (Iași: Editura Polirom, 2003), 102.

femeilor, P.C.R. a jucat un rol esențial întrucât, ținând cont că până la instaurarea acestuia majoritatea femeilor nu aveau deloc acces la educație, iar la începutul perioadei totalitare un procent de aproximativ 60 % erau analfabete în condițiile în care se garantau acum șapte ani de educație gratuită. Mai târziu, până în anul 1980, „această cerință a crescut la zece ani de școală obligatorie. În plus, părinții și copiii nu mai plăteau taxe pentru școala profesională, liceu, educația postliceală, studiile universitare”⁹, regimul comunist proclamându-și meritul eradicării analfabetismului.

Campania pronatalistă

În schimb, aparenta emancipare a femeii prin educație, dar mai ales prin muncă, are o consecință nefastă asupra natalității care scade dramatic și odată cu liberalizarea avortului din anul 1957, ca urmare a unei nevoi acute de forță de muncă necesară la consolidarea regimului socialist în România. Acum prinde contur modelul „femeii-luptătoare” susținut de partid, „parteneră de luptă a bărbatului, pe al cărui prototip se pliază”¹⁰, acesta fiind pusă în situația de a adopta modelul masculin de dezvoltare pentru care aspecte ale maternității și ale feminității rămân subordonate rezistenței fizice care trebuie să primeze. Dintotdeauna, nașterea și creșterea copiilor sunt considerate „componente esențiale ale identității femeilor din România”, iar „relațiile complexe privitoare la reproducere și copii au jucat un rol important în conturarea modului în care femeile au înțeles și continuă să înțeleagă datoriile pe care le au ca cetățene ale statului.”¹¹

Însă anul 1966, sub influența politicii naționaliste a lui Ceaușescu, înscrie societatea românească într-o campanie pronatalistă cu efecte covârșitoare asupra vieții femeilor.

„Celebrul” Decret 770/01.11.2966 care îl anulează pe cel din 1957 prevede interzicerea avortului în scopul creșterii natalității, constituind baza legală a schimbărilor majore și a măsurilor draconice care vor afecta viața femeilor din România. Așa cum observă și Ramona Păunescu, acesta este „momentul oficial de trecere de la modelul femeii-luptătoare la modelul femeii-mame și lucrătoare”¹², iar maternitatea devine dezideratul absolut al politicii de stat care implementează o serie de mecanisme de control asupra

⁹ Maria Bucur și Mihaela Miroiu, *Nașterea cetățeniei democratice. Femeile și puterea în România modernă* (București: Editura Humanitas, 2019), 217.

¹⁰ Păunescu, *Evoluții*, 141

¹¹ Bucur și Miroiu. *Nașterea cetățeniei*, 120-21.

¹² *Ibidem*, 147.

activității reproductive a femeilor tocmai pentru depistarea sarcinilor incipiente și pentru anularea oricărei practici de întrerupere a lor.

Campania pro-natalității a Partidului Comunist Român reconfirmă caracterul patriarhal al societății românești astfel încât,

[..] împreună cu incriminarea homosexualității și a adulterului și a dificultății crescânde de a obține un divorț, aceste noi măsuri au întărit rolurile patriarhale tradiționale pentru femei, întorcând progresele anterioare. Aceste măsuri au avut un precedent în legislația pro-natalistă similară în Uniunea Sovietică la mijlocul anilor 30. (Constantinescu 2017, 34)

Într-o primă etapă, aceasta pare să fie soluția pentru problema natalității care, în primul an de la implementarea decretului se triplează, dar ulterior începe să scadă, după 1983 rata nașterilor ajungând la nivelul de dinaintea legiferării prin decret. Acest fapt se datorează rezistenței pe care, tacit, femeile o pun în fața încercării partidului de a le suprima controlul asupra vieții private și asupra propriului trup, acestea apelând în mod subversiv la tehnici de avort ale căror urmări le-au pus în pericol sănătatea fizică și psihică sau chiar s-au soldat cu decese. Se estimează că, aproximativ 10.000 de femei au decedat drept consecință a folosirii unor metode și instrumente neavizate pentru avort, iar obligativitatea acestora față de regimul socialist de a da naștere copiilor le transformă în reale victime în condițiile în care Partidul Comunist Român nu a venit cu măsuri suplimentare de ameliorare a vieții socio-economice care să asigure un nivel de trai decent. La fel, asupra corpului medical presiunea devenea tot mai mare: medicii, prinși în ilegalitatea avortului erau pedepsiți cu ani de închisoare, riscând să li se retragă dreptul de bună practică.

Atmosfera opresivă transgresează și răzbate prin faliile universului ficțional propus de Adriana Bittel. Realitatea cotidiană a ultimilor ani de comunism transpusă în plan textual captează drama societății sub aerul apăsător și gri al regimului totalitar. Astfel, așa cum ne împărtășește naratorul din „Întâlnire la Paris”, oamenii

[..] se străduiau să ignore pistonul care începuse din nou să coboare, astupând alte și alte guri de aerisire: dramele provocate de înăsprirea legii avorturilor se înmulțeau, suspiciunile alterau comunicarea, ulcica cu păsat a cultului personalității lui Ceaușescu debordase, acoperea suprafețe tot mai mari cu minciuni cleioase, cu sloganuri, cu aberații de care făceau bășcălie, dar râsul lor începuse să sune isteric, exasperat. (Bittel 2001, 101-102)

Așadar, iată că femeia devine încă o dată un instrument în recunoașterea puterii partidului, a cărei viață se regăsește afectată de interesele urmărite la un anumit moment de regim: atât timp cât acesta s-a axat pe industrializarea masivă a țării femeia a reprezentat o mână de lucru indispensabilă. Emanciparea și implicarea ei în câmpul muncii în loc să marcheze un salt evolutiv în dezvoltare, au echivalat cu hiperaglomerarea sarcinilor de îndeplinit. Deși aparent sunt egale în muncă și în drepturi cu bărbații, femeile sunt cele care, în opinia și prin acțiunile partidului, sunt exclusiv răspunzătoare de creșterea și educarea copiilor, de întreținerea gospodăriei, bărbatul fiind absolvit de orice responsabilitate de acest gen. În clipa în care statul se lovește de problema natalității, femeia devine instrumentul de bază în acest sens, iar maternitatea devine emblema femeii, care o legitimează în societate. De aceea rolul primordial de mamă al femeii este enunțat chiar de Nicolae Ceaușescu în cadrul Conferinței Naționale a Femeilor din 1966:

Sîntem convinși că femeile din țara noastră – constructoare ale vieții noi – își vor îndeplini și de aici înainte, cu cinste, datoria ce le revine în viața socială, în educația tinerei generații, în familie, contribuind prin munca lor, cu energia și entuziasmul ce le sînt caracteristice, la făurirea viitorului fericit al copiilor lor, la înflorirea Republicii Socialiste România. (Ceaușescu 1980, 99)

Interesant se dovedește modul în care mass-media a funcționat ca mijloc de răspândire a propagandei comuniste în ceea ce privește imaginea feminității în România. Unul dintre cele mai discutate exemple este cel al revistei *Femeia*, singura publicație dedicată exclusiv femeilor în anii de socialism și care, promova imaginea „super femeilor” care izbuteau să fie și mame, și soții, și de succes în carieră, reprezentând modelul de femeie pe care comunismul îl viza. Nu puține se dovedesc ipostazele femeilor cu copii în brațe care aclamă beneficiile și avantajele maternității, blamând pe de altă parte nefericirea, neîmplinirea celor fără copii. În acest fel, propaganda pronatalistă prinde contur în numerele revistei care apăreau lunar. Profilul acestora prezentau același traiect: câteva pagini inițiale aveau în prim plan portretul cuplului conducătorilor, Nicolae și Elena Ceaușescu, urmând apoi a fi punctate realizări deosebite în cadrul muncii, acolo unde femeile aveau un rol desăvârșit fie că munceau ca sudor, pe șantiere sau în marile combinate. Ulterior, rubrica dedicată femeii-mamă promova imaginea femeii care avea acasă cel puțin trei copii, împlinită, mândră de traiul pe care îl ducea prin sprijinul statului. O serie de articole promovau maternitatea, tehnici de îngrijire a nou-născuților, agende medicale și secvențe din demersul

educațional al copiilor (fotografii și reportaje din școli, din grădinițe, creșe) ș.a. Un inventar și o analiză pertinentă a categoriilor de articole publicate în revista *Femeia* în perioada comunistă sunt realizate de către Raluca Ioana Horea-Șerban și Marinela Istrate într-un studiu care tratează *Rolul presei în promovarea politicii pronataliste*¹³.

Triada gen-politică-mass media se configurează drept un mijloc de propagare a imaginilor stereotipizate în România, așa cum remarcă și Oana Băluță¹⁴, aceasta din urmă deținând un rol major în reprezentarea politică a femeilor în România. Mass-media regimului comunist afirmă în dezideratul egalității de gen acest rol implicat al femeii în toate sectoarele vieții publice, consolidat printr-o implicare crescută a femeilor în politică – imaginile fundamentale promovate în funcție de perioada socialistă sunt întru chipate de Ana Pauker și, ulterior, de Elena Ceaușescu – însă totul se întâmplă sub incidența aparenței, întrucât bărbații rămân majoritari și principalii factori decizionali în sfera politică.

Concluzii

Iată așadar că, în pofida tuturor demersurilor de emancipare a femeii din perioada comunistă, cartografiate sintetic în contextul prezentului articol, egalitatea de gen rămâne pentru societatea românească sub egida socialismului, doar un mit clădit pe puternice discrepanțe dintre aparență și esență. Din acest unghi, femeia, deși integrată în câmpul educațional și în sectorul muncii, servește drept un instrument de bază în propulsarea partidului, respectiv în îndeplinirea marilor obiective ale acestuia, fiind simultan și pilonul vieții private, suprasolicitat de responsabilități casnice. Mai grav și paradoxal în toată această aparență aură valorificatoare a ei, femeii i se impută de fapt drepturi esențiale care țin de sfera vieții private, de controlul asupra propriului corp, devenind victimele unor scopuri vizate de sfera politică, așa cum se dovedește creșterea forțată a natalității.

Este firesc să ne întrebăm, privind în urmă această anostă imagine a (in)egalității de gen din România comunistă, dacă s-a schimbat ceva în conștiința sociopolitică a prezentului cu privire la statutul și rolul femeii. Putem vorbi în prezent despre o conștiință feministă în România? Un răspuns la această întrebare încearcă să

¹³ Raluca Ioana Horea-Șerban și Marinela Istrate, „Rolul presei în promovarea politicii pronataliste” în Alina Hurubean (editor), *Statutul femeii în România comunistă* (Institut European: 2015) 139-169.

¹⁴ Băluță, Oana. „Gen, politică și mass-media: reprezentări stereotipizate. Cum tragem linia?”. *Sfera politicii* 22(2015): 105-119 disponibil la adresa web <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=117031>, accesat în 21.08.2020.

găsească și Liliana Popescu, pornind de la principiul conform căruia „femeia este om și nu altceva distinct de uman – nici superior, nici inferior”¹⁵, punctând faptul că, în România, conștiința feministă începe să se materializeze odată cu ieșirea din comunism, încă din debutul anilor 90 prin racordarea ei la spiritul occidental. Se resimte o redimensionare a poziției femeii în spațiul sociopolitic, o serie de organizații care apără drepturile femeii se cristalizează, iar în plan legislativ apar reglementări – în special după anii 2000 – în concordanță cu spiritul european: Legea egalității de șanse, înființarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, a Agenției Naționale pentru Egalitate de Șanse (ANES), reprezintă doar câțiva pași în consolidarea unei conștiințe feminine astăzi. De asemenea, aceasta răzbate și din preocupările tot mai pregnante ale cercetării cu privire la studiile de gen care, pe lângă faptul că au generat un soi de activism pro feminist (proteste, manifestări contra violenței domestice susținute și de spațiul mass media), mențin în centrul atenției problematica egalității de gen în România.

Totuși, considerăm că, în prezent, nu putem afirma cu tărie că o conștiință feministă în România s-a consolidat deplin. Chiar și după 25 de ani de la căderea comunismului, în plan vernacular se mai simt ecouri ale mitului (in)egalității de gen, întrucât climatul patriarhal încă se regăsește impregnat la diferite niveluri ale spațiului sociocultural. În spațiul rural cu precădere, cu acces precar la educație încă predomină patriarhatul vieții private, femeia fiind vectorul responsabil pentru treburile casnice, iar cazurile numeroase de violență domestică asupra femeilor ne arată că, odată începută această luptă a re poziționării femeii în societate, trebuie continuată cu toate forțele astfel încât tot mai multe femei să își conștientizeze propriile valori, aptitudini și propria putere.

References / Bibliografie

- Băluță, Oana. „Gen, politică și mass-media: reprezentări stereotipizate. Cum tragem linia?”. *Sfera politicii* 22(2015): 105-119 disponibil la adresa web <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=117031>, accesat în 21.08.2020
- Bittel, Adriana. *Întâlnire la Paris. Unsprezece povestiri*. București: Editura Compania, 2001.
- Bittel, Adriana. *Cum încărunește o blondă*. București: Editura Humanitas, 2015.
- Bucur, Maria. Miroiu, Mihaela. *Nașterea cetățeniei democratice. Femeile și puterea în România modernă*. București: Editura Humanitas, 2019.

¹⁵ Liliana Popescu. *Conștiința feministă în România și provocările ei*. În Oana Zamfirache. *Ea. Perspective feministe asupra societății românești* (București: Editura Curtea Veche, 2018), 51.

- Constantinescu, Sorana-Alexandra. *How women made the news. A Case-Study of Femeia magazine in Communist Romania under Ceausescu*, articol disponibil la <https://www.readcube.com/articles/10.24193%2Fjmr.27.4>
- Ceașescu, Nicolae. *Creșterea rolului femeii în viața economică și social-politică a României Socialiste*. București: Editura Politică, 1980.
- Horea-Șerban, Raluca Ioana, și Istrate, Marinela. „Rolul presei în promovarea politicii pronataliste”. În *Statutul femeii în România comunistă*, editor Alina Hurubean, 139-69. Iași: Institutul European, 2015.
- Miroiu, Mihaela. *Politici ale echitații de gen. Ghid pentru învățământul universitar din Europa Centrala și de Est*, Politeia (București), 2003.
- Miroiu Mihaela. „Eradicarea instinctului plăcerii.” *Dilema veche*. Septembrie, 2008. <https://dilemaveche.ro/sectiune/dileme-line/articol/eradicarea-instinctului-placerii>
- Miroiu, Mihaela. *Dincolo de îngeri și draci. Etica în politica românească*. Iași: Polirom, 2007.
- Pasti, Vladimir. *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România*. Iași: Editura Polirom, 2003.
- Păunescu, Ramona. *Evoluții politice ale maternității. Perspective feministe*. Iași: Editura Polirom, 2012.
- Radu, Alexandra. *Imaginea și rolul femeii în perioada comunistă*, articol disponibil la adresa web <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/ imaginea-si-rolul-femeii-in-perioada-comunista>
- Zamfirache, Oana. *Ea. Perspective feministe asupra societății românești*. București: Editura Curte Veche, 2018.

AUTHOR BIO:

FLAVIA CRĂSTĂNUȘ (TRIF), PhD student in philology with a thesis aimed at a monographic study of the prose writer Adriana Bittel under the coordination of university professor dr. Gheorghe Manolache. Master in Romanian language and literature (2013), teacher in preschool education since 2009. She has published articles in various scientific and cultural journals such as *Transilvania, Sæculum, Journal of Romanian Literary Studies, SEMNE-EMIA etc.* She participated in several scientific sessions, colloquia, symposiums in Romania (București, Sibiu, Alba-Iulia, Târgu-Mureș, Galați, Râmnicu Vâlcea) and abroad (Lithuania) as a member of the Erasmus + project team "Young European in a world of tolerance" carried out in partnership with Poland, Lithuania, Greece, and Bulgaria.

Article history:

Received: 9.05.2021	Received in revised form: 22.05.2021	Accepted: 25.05.2021	Available online: 16.08.2021
------------------------	---	-------------------------	---------------------------------